

STORTINGET

Innst. 492 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:284 S (2020–2021)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Petter Eide og Nicholas Wilkinson om at Norge må innta en lederrolle i kampen mot dødelige autonome våpensystemer (drapsroboter)

Til Stortinget

Sammendrag

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen sørge for at Norge inntar en lederrolle i det internasjonale arbeidet for en traktat som forbyr dødelige autonome våpensystemer og bevarer menneskelig kontroll.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget om regulering av autonom våpenteknologi som sørger for at norske selskaper ikke bidrar til systemer man kan betrakte som uakseptable.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, lederen Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen og Jonas Gahr Støre, fra Høyre, Hårek Elvenes, Trond Helleland, Ingjerd Schou og Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Siv Jensen, Christian

Tybring-Gjedde og Morten Wold, fra Senterpartiet, Emilie Enger Mehl og Liv Signe Navarsete, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Venstre, Trine Skei Grande, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Sigbjørn Toskedal, viser til Representantforslag 284 S (2020–2021) om at Norge må innta en lederrolle i kampen mot dødelige autonome våpensystemer (drapsroboter). Komiteen peker på at utviklingen av kunstig intelligens og autonom teknologi knyttet til våpen og krigføring reiser nye etiske og juridiske problemstillinger. Samtidig vil komiteen understreke at gjeldende regler i internasjonal humanitærrett også gjelder fullt ut for ny teknologi og nye krigføringsmetoder.

Komiteen stiller seg tvilende til om det er mulig å utvikle fullt ut autonom våpenteknologi som kan operere innenfor folkerettens rammer, og har som utgangspunkt at alle våpentyper som ikke kan anvendes i tråd med humanitærretten, må anses som forbudte.

Komiteen registrerer at ulike aktører har tatt til orde for et internasjonalt forbud mot utvikling av autonome våpensystemer, og at spørsmålet har vært gjenstand for diskusjon i FN-systemet, spesielt definisjon og regulering knyttet til FN-konvensjonen om inhumane våpen (CCW).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, merker seg at Norge har tatt flere initiativ og signalisert en aktiv rolle i diskusjonen om fullt ut autonome våpen, både i og utenfor CCW.

Komiteen viser til at Norge var blant flere europeiske land som i 2019 stilte seg bak en «Alliance for Multilateralism on Lethal Autonomous Weapons Sys-

Beriktiget

tems», som ber stater bidra aktivt til utviklingen av et effektivt normativt og operasjonelt rammeverk for dødelige autonome våpensystemer.

Komiteen mener Norge må arbeide nasjonalt og internasjonalt for å regulere utvikling og bruk av hel- og halvautonome våpensystemer, kunstig intelligens eller annen ny våpenteknologi, slik at grunnleggende prinsipper i krigens folkerett ikke utfordres, herunder, men ikke utelukkende knyttet til menneskelig kontroll, ansvarliggjøring og krav om at angrep rettes mot lovlige mål, og ikke mot sivile eller andre som har krav på beskyttelse etter humanitærretten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er opptatt at Norge kan og bør spille en mer aktiv rolle for å bringe det internasjonale våpenkontroll- og nedrustningsarbeidet videre og ta nødvendige initiativ for å regulere utviklingen av helt og delvis selvstyrte våpensystemer, men anser det ikke som formålstjenlig – dels med henvisning til Grunnloven § 26 og arbeidsdelingen mellom Stortinget og regjeringen i utenrikspolitikken – at Stortinget i realiteten hastebehandler og fattet vedtak om denne saken nå.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at den autonome teknologien er i rask utvikling, samt at det er en grunnleggende uro for at teknologien utvikles langt raskere enn det folkerettslige rammeverket på feltet, og viser til forslaget for en nærmere utdypning av dette.

Dette medlem vil påpeke at Norges prinsipielle skepsis til dødelige autonome våpen må følges opp med handling, både hjemme og i internasjonale fora. Dette medlem minner om at Norge har en lang og stolt tradisjon som pådriver for internasjonalt freds- og nedrustningsarbeid. Dette gjelder ikke minst i arbeidet med traktatene som forbyr kjemiske våpen, klasevåpen og landminer. Frem til 2013 var Norge også førende i arbeidet med det humanitære initiativet, som senere munnet ut i den historiske Traktaten om forbud mot atomvåpen, som trådte i kraft tidligere i år. Dessverre må dette medlem erkjenne at Norge de siste årene har blitt en mer passiv aktør i det globale freds- og nedrustningsarbeidet. Et nytt norsk initiativ til å få prioritert konkrete forhandlinger om et forbud er etter dette medlems syn blant de viktigste tiltakene Norge kan iverksette for å bidra til nedrustning og kontroll med utviklingen av våpen som strider mot folkeretten og humanitærretten.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Norge inntar en lederrolle i det internasjonale arbeidet for en traktat

som forbyr dødelige autonome våpensystemer og bevarer menneskelig kontroll.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti deler ikke oppfatningen av at Norge de siste årene har blitt en mer passiv aktør i det globale freds- og nedrustningsarbeidet, slik komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti hevder. Disse medlemmer viser til at Norge i en årrekke har støttet FN-arbeidet med å komme til en internasjonal enighet om rammene for autonome våpensystemer, blant annet ved å støtte opprettelsen av en permanent ekspertgruppe om disse våpnene innenfor konvensjonen om «visse konvensjonelle våpen» (CCW). Disse medlemmer viser til utenriksministerens brev til komiteen datert 30. april 2021, hvor det opplyses om at ekspertgruppens arbeid har blitt forsinket på grunn av covid-19-pandemien.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at det regjeringsoppnevnte Etikktutvalget, jf. NOU 2020:7 Verdier og ansvar – Det etiske rammeverket for Statens pensjonsfond utland, foreslo å eksplisitt legge autonome våpen under kriteriene for utelukkelse fra Statens pensjonsfond utland. Dette medlem hadde en tydelig forventning om at dette ville bli fulgt opp av regjeringen, og finner det svært skuffende at dette ikke er gjort.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti er skuffet over at representanten fra Sosialistisk Venstreparti ikke har tatt seg tid til å lese fondsmeldingen for å oppdatere seg på det arbeidet som gjøres for å følge opp Etikktutvalgets anbefaling om autonome våpen. Disse medlemmer viser i den sammenheng til Meld. St. 24 (2020–2021) om Statens pensjonsfond, der regjeringen redegjør for at det fortsatt arbeides med spørsmålet om å innføre et kriterium for dødelige autonome våpen, blant annet i lys av det internasjonale arbeidet Norge deltar i på dette området. Disse medlemmer anerkjenner at fraværet av en klar og omforent definisjon av autonome våpen kan innebære krevende avgrensningsspørsmål for et eventuelt produktbasert kriterium. Disse medlemmer forventer innføringen av et slikt kriterium når en har kommet frem til en tilstrekkelig presis definisjon, og imøteser en orientering om status på dette i neste fondsmelding.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti ser det videre som nødvendig at det også foretas et større arbeid med det nasjonale lovverket. I regjeringens nye forsvarsindustrielle strategi, Meld. St. 17 (2020–2021) Samarbeid for sikkerhet, blir autonome systemer og kunstig intelligens fremhevet som ett av åtte kompetanseområder for norsk forsvarsindustri.

Dette medlem viser til at de problematiske sidene ved utviklingen av autonom teknologi i liten grad er nevnt, og at det heller ikke er drøftet hvordan utviklingen skal følges opp gjennom det norske rettslige rammeverket.

Dette medlem mener derfor at det er nødvendig at regjeringen kommer med en egen sak som omhandler autonom teknologi i forsvarsindustrien, hvor det fremlegges hvordan den vil arbeide, både gjennom forslag til endringer i lovverk og gjennom forvaltningen, for å sikre at rammeverket som regulerer norsk forsvarsindustri, holder tritt med den folkerettslige utviklingen. Dette medlem anerkjenner utfordringene som ligger i dette arbeidet, som redegjort for av utenriksministeren i uttalelsen om forslaget av 30. april 2021, da spesielt på et område der skillet mellom sivil og militær teknologi er i ferd med å bli visket ut. Nettopp derfor ser dette medlem det som nødvendig at norske myndigheter setter i gang et større arbeid for å sikre at lovverket er robust og tilstrekkelig for å møte de utfordringene utviklingen av dødelige autonome våpen medfører.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget om regulering av autonom våpenteknologi som sørger for at norske selskaper ikke bidrar til systemer man kan betrakte som uakseptable.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sørge for at Norge inntar en lederrolle i det internasjonale arbeidet for en traktat som forbyr dødelige autonome våpensystemer og bevarer menneskelig kontroll.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget om regulering av autonom våpenteknologi som sørger for at norske selskaper ikke bidrar til systemer man kan betrakte som uakseptable.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:284 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Petter Eide og Nicholas Wilkinson om at Norge må innta en lederrolle i kampen mot dødelige autonome våpensystemer (drapsroboter) – vedtas ikke.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 19. mai 2021

Anniken Huitfeldt

leder

Emilie Enger Mehl

ordfører

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT
Utenriksministeren

Utenriks- og forsvarskomiteen
v/ leder Anniken Huitfeldt

Oslo, 30. april 2021

Jeg viser til Utenriks- og forsvarskomiteens brev datert 19. april, om Dokument 8:284 S (2020–2021) fra representantene Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Petter Eide og Nicholas Wilkinson.

Jeg deler representantenes bekymring for fremveksten av autonome våpensystemer og viktigheten av at en meningsfull menneskelig kontroll må sikres når det gjelder utvikling og bruk av autonome våpensystemer.

Kunstig intelligens, maskinlæring, stordatabehandling og sensorer utvikles i raskt tempo. Digitale fremskritt har åpnet døren for våpensystemer som er stadig mer uavhengige av menneskelig kontroll. Vi står overfor vanskelige utfordringer knyttet til at det raskt utvikles ny våpenteknologi samtidig som det sikkerhetspolitiske situasjonen i økende grad preges av stormaktrivalisering, multipolaritet og svekkede rustningskontrollmekanismer.

Per i dag er det ikke kjent at teknologien har nådd et nivå som muliggjør fullt ut autonome våpensystemer. Samtidig eksisterer teknologiene som kan muliggjøre hel-autonome våpen, og sammenkobling mellom teknologi og våpensystemer vil være mulig i nær fremtid. Utvikling av våpensystemer med lav grad av menneskelig kontroll reiser en rekke krevende folkerettslige, etiske, humanitære og militære problemstillinger.

Samtidig er det bred internasjonal enighet om at de gjeldende reglene i internasjonal humanitærrett også vil gjelde fullt ut ved utvikling av nye våpensystemer, herunder autonome våpen. Meningsfull menneskelig kontroll vil her være en forutsetning for at et våpensystem skal kunne brukes i samsvar med humanitærretten. Det er blant annet avgjørende for å kunne sikre at målet er et lovlig militært mål. Det er videre bred enighet om at en maskin vanskelig vil kunne foreta den krevende vurderingen av hvorvidt et angrep vil måtte forventes å føre til uforholdsmessige sivile følgeskader, eller å være i stand til å gjennomføre alle mulige tiltak for å minimere slike, slik humanitærretten krever. Meningsfull menneskelig kontroll er også ønskelig fra et rent militært perspektiv. Norge stiller seg ut fra dette, i likhet med andre likesinnede stater,

tvilende til om det vil være mulig å utvikle fullt ut autonom våpenteknologi som vil kunne operere innenfor folkerettens rammer.

Slik teknologi kommer i forskjellige grader og former, og er ikke alltid ensbetydende med betegnelsen «drapsroboter». Dødelige autonome våpensystemer (LAWS) er ingen ensartet kategori, og begrepet har ingen internasjonalt akseptert definisjon. Autonome bestanddeler i våpensystemer kan gi ønskede effekter, som økt presisjon. Mange moderne og allment aksepterte våpensystemer involverer en grad av automatikk for å beskytte stridende.

Norge har i en årrekke støttet FN-arbeidet med å komme til en internasjonal enighet om rammene for disse våpnene. I 2016 støttet Norge opprettelsen av en permanent ekspertgruppe om dødelige autonome våpensystemer innenfor Konvensjonen om «visse konvensjonelle våpen» (CCW). På grunn av Covid-19 har ekspertgruppens arbeid blitt forsinket, og det er foreløpig usikkert om neste møte i juni vil kunne gå etter planen. Vi har deltatt aktivt i ekspertgruppens arbeid, senest i september 2020. Det vil vi fortsette med.

Diskusjonene i ekspertgruppen preges av betydelig avstand mellom land som ønsker å regulere autonome våpen gjennom en rettslig bindende CCW-protokoll, og land som anser det mer realistisk med en politisk erklæring innenfor rammen av gjeldende folkerett. Tyskland og Frankrike har i den sammenheng tatt initiativ til en politisk erklæring med elleve førende prinsipper for autonome våpensystemer. Norge og flere nærstående land sluttet seg til det fransk-tyske initiativet i 2019, som vi mener gir et godt grunnlag for normutvikling på området. De elleve prinsippene er i korthet:

1. Folkeretten gjelder alle våpensystemer, inkludert fremtidige autonome.
2. Ansvar for bruk av våpensystemer kan ikke overføres til maskiner.
3. Samhandling mellom menneske og maskin må sikre at våpensystemet brukes i samsvar med folkeretten.
4. Ansvar iht. folkeretten må sikres ved utvikling, utplassering og bruk av autonome våpen.
5. I tråd med internasjonale forpliktelser må utvikling eller anskaffelse av ethvert våpensystem vurderes i lys av folkeretten.
6. Våpensystemer med autonome elementer må sikres mot trusler som hacking, tyveri, etc.
7. Risikovurderinger må stå sentralt i utviklingen av ethvert våpensystem.
8. I utviklingen av nye våpensystemer må respekt for folkeretten stå sentralt.
9. I politikkutvikling knyttet til autonome våpen må slike systemer ikke gis menneskelige egenskaper.
10. Diskusjoner og politikkutforming i CCW skal ikke stå i veien for fredelig bruk av autonom teknologi.
11. CCW er et godt rammeverk for diskusjoner om autonome våpen, og man skal søke en balanse mellom militær nødvendighet og humanitære hensyn.

En effektiv regulering av autonome våpen forutsetter bred oppslutning. Dersom viktige militærmakter ikke slutter seg til reguleringene, risikerer de deltakende landene å få redusert sin relative forsvarsevne. Det vil vanskeliggjøre fremskritt. En politisk erklæring er et godt første skritt, og gir grunnlag for å videreføre de svært komplekse diskusjonene som preger LAWS-feltet. Denne posisjonen tar høyde for Norges sikkerhets- og forsvarspolitiske hensyn og er i tråd med at norsk politikk på dette området utformes i nær dialog med allierte.

Representantene ønsker å legge begrensninger på norsk forsvarsindustri sin medvirkning til utvikling av autonome våpensystemer. Det foreslås blant annet at norske selskaper verken direkte eller indirekte skal bidra til en utvikling av dødelige autonome våpensystemer. En utfordring ved teknologiutviklingen er at skillet mellom sivil og militær teknologi viskes ut. Dette betyr at det vil være svært krevende å hindre selskaper å bidra til en utvikling av dødelige autonome våpen. Kunstig intelligens utviklet for selvkjørende biler vil for eksempel ikke skille mellom en sivil og en militær bil. Dette vil innebære at teknologi som utvikles av sivile selskaper også må reguleres, all den tid teknologien i prinsippet kan brukes til begge formål. Kunstig intelligens og stordatabehandling er grunnlaget for autonomi. Dette er flerbruksteknologier som vil kunne ha både militære og sivile bruksområder. Forslaget vil også avskjære norsk forsvarsindustri muligheten for å bidra til en ansvarlig og etisk utvikling av denne typen teknologi. Det er derfor viktig at norsk forsvarsindustri gis rammevilkår som gjør at norske selskaper får mulighet til å utvikle ny teknologi på lik linje med andre internasjonale aktører.

I en diskusjon hvor det endelige teknologiske mulighetsrommet ikke er fullt ut kjent, hvor en forbudstraktat vil utelukke størsteparten av de land som har evne til å frembringe slike våpen, og hvor det eksisterer et begrensende rammeverk i form av gjeldende folkerett, ønsker ikke Norge å ta til orde for en forbudstraktat. Uavhengig av dette må folkerettens forpliktelser etterleves ved eventuell utvikling og bruk av autonome våpen. Videre må alle våpentyper som ikke kan anvendes i tråd med humanitærretten anses som forbudte. Norge støtter det videre arbeidet med operasjonalisering av hvordan folkeretten kommer til anvendelse for autonome våpen med sikte på en politisk erklæring i tråd med de elleve prinsippene fremmet av Tyskland og Frankrike.

Norge vil fortsette vår aktive rolle i diskusjonen om fullt ut autonome våpen, både i og utenfor CCW, for å sikre at grunnleggende prinsipper om menneskelig kontroll og etterlevelse av humanitærrettens bestemmelser legges til grunn. Regjeringen viderefører Norges langvarige pådriverrolle innenfor humanitærretten.

Med vennlig hilsen

Ine Eriksen Søreide

